

BUREISING

Av Per Berg

Tilbakeblikk.

Hensikten med dannelse av det selskap som ble hetende Ny Jord var å være med å skape et alternativ i hjemlandet for alle dem som tidlig i vårt århundre så utvandring som eneste utvei bort fra trange kår.

Bureising kom snart til å bli selskaps merkesak. Selskapet kjøpte inn større utmarksstrekninger hvor forholdene gjerne var slik at enkeltmennesker vanskelig kunne utrette noe. I de retningslinjer som ble trukket opp i 1917 het det forøvrig:

1. «Selskapet kjøper inn større eieendommer eller utmarksstrekninger skikket for bureising,
2. Foretar oppmåling, anlegger veier og kanaler og utarbeider dyrkingsplan for feltet,
3. Dyrker en del av jorda ferdig,
4. Skifter ut jorda i så store bruk at de kan bli sjølstendige bruk når de blir fullt oppdyrket,
5. Bygningene oppføres som regel av bureiserne selv, men med støtte av selskapet,
6. Gir lån til ervervelse av bruket, rente og avdragsfritt i 5 år. I særskilte tilfelle kan denne frist forlenges med 2 år. Lånene forrentes og avdras deretter som lånene i Småbruks- og Boligbanken.»

De erfaringer selskapet hadde vunnet ved organisert bureising kom til å få avgjørende innflytelse på reglene om bureising som landbruksdepartementet sendte ut i 1922. Dette gjorde seg bl.a. gjeldende i synet på bruksstørrelsen.

Bureisingsreglene av 1922 innebar også at alle kvalifiserte bureisere kunne gjøre regning med tilskott og lån. Lån til bureising skulle være fortrinnsberettiget andre brukslån, men søkerens formue måtte ligge innenfor visse grenser. I 1925 kom det regler om at tilskott til nydyrking skulle være skattefritt, og i 1933 ble det vedtatt at inn-

tektene fra bureisingsbrukene skulle være skattefrie de første 5 år.

Bureisingsaktiviteten økte utover i 20-årene og nådde sitt maksimum i 1936 med 1804 innvilgede søknader. Det er antatt at det i landet som helhet frem til 1949 ble reist over 16 000 bruk med bureisingsstøtte. Til ca. 600 av disse skaffet selskapet jord.

Rasjonering og andre begrensende faktorer satte en sterk bremse på aktiviteten under krigen. Etter denne tid har nyetablering av bureisingsbruk hatt lite omfang da arbeidsmulighetene i andre yrker har vært mer attraktive. Dette forhold har og ført til at flere bureisingsbruk er blitt fraflyttet, svakt drevet eller bare opprettholdt som boplass. Men mange av bureisingsbrukene er i dag gode hjem og trygge arbeidsplasser.

Den offentlige støtte til bureising i dag.

Hovedtrekkene i den offentlige støtte til bureising er blitt bibeholdt. Landbruksdepartementet har i regler for tilskott til bureisingslag og dyrkingslag og i regler om bureising på enkeltbruk gjort rede for de ordninger som gjelder spesielt for bureisere. Foruten disse særreglene kan bureisere som andre jordbrukere, motta tilskott etter reglene for investeringstilskott til bruksutbygging. Reglene for tilskott til bureising m.v. er tilgjengelige på jordstyrekontorene.

Følgende fremstilling av reglene er sterkt forenklet. Ved bureising må en merke seg at bureiseren og bruket skal være godkjent av departementet før det utarbeides tekniske planer og søkes om tilskott.

Til godkjente bureisingslag og dyrkingslag kan det innvilges tilskott med inntil 100 % av kostnadene til kartlegging, jordundersøkelse, kanalisering,

senking, vegbygging, utparsellering m.m. Ved bureising på enkeltbruk gis det bureisingstilskott med inntil 36.000 kr. til reising av driftsbygning og kr. 14.000 til våningshus. Innen rammen av maksimumsgrensen for jorddyrking får en bureiser tilskott med inntil 100 % av kostnadsoverslaget ved dyrking av de første 150 dekar jord. Før tiden er maksimum tilskott avgrenset til kr. 2.300 pr. dekar. Ved dyrking utover 150 dekar og inntil 200 dekar gis det 70 % tilskott og ved dyrking opp til 500 dekar gis det tilskott med 40 % av kostnadsoverslaget innen nevnte ramme.

Til kanalisering og lukking av bekker på enkeltbruk er støtten vanligvis begrenset til 50 % av kostnadsoverslaget.

Etter reglene for investeringstilskott til bruksutbygging kan man ved reising av driftsbygning få et såkalt nedskrivningstilskott.

Avhengig av hvor i landet byggingen finner sted er maksimumsgrensen for tilskott avgrenset til 140 — 160 — 180 tusen kroner.

Lån til kjøp av jord og reising av bygninger kan med rentefritak i inntil 7 år og avdragsfritak i 2 år, gis av Statens landbruksbank. Lånene er begrenset oppad til 90.000 kroner. Ytterligere lån kan gis på vanlige vilkår og banken kan gi renteutsettelse de første årene etter bruksutbyggingen for å lette økonomien. Inntekter fra bureisingsbruk er fortsatt skattefrie i de første 5 år.

Er bureising aktuelt i dag?

I St.meld. nr. 14—1976—77 om landbrukspolitikken heter det at tilgjengelig dyrkingsjord først og fremst bør nyttes som tilleggsareal for bestående bruk. Ren bureising er likevel aktuell særlig på dyrkingsjord som ikke kan nyttes som tilleggsareal for bestående bruk, likeledes for å tjene bosettings-

sysselsettings- og ressursutnyttingsformål i næringssvake områder og for å styrke lokalsamfunnet.

En beslutning om å starte opp som bureiser er av alvorlig karakter. Det å reise et nytt bruk er arbeidsmessig og økonomisk et stort løft. Med nåtidens kostnader kommer de totale investeringer lett opp i 7-sifrede tall, se vedlagt eksempel. Det er derfor, ved siden av offentlige lån og støtte, nødvendig med en del egenkapital allerede fra startfasen.

Det er sagt at skal en bureiser makte oppgaven sin må han være både idealist og optimist, se idealet bak sitt virke, dernest skulle han ha noen hundretusen kroner, noe de fleste ikke har. Han må ha god helse, stille små krav til livet, men store krav til seg selv og aldri gå trøtt av arbeidet. Enhver motgang skal bare skjerpe viljen. Kravet til fagkunnskap er en av de kvalifikasjoner som det er lettest å rette på om dette skulle mangle. «Nei, kunnskap er ikke den viktigste posten, det er ei gild og dugande kjerring,» heter det videre.

Bureising på selskapets felt.

Det er i Det norske jord- og myrselskaps eie et total-areal på ca. 75 000 dekar. Dette er jord innkjøpt for noe tid tilbake, med tanke på videresalg til bureisere. Det er bare en del av totalarealet som egner seg for dyrking. Jorda er spredt på flere felt omkring i landet slik det fremgår av vedlagte oversikt. Det meste av arealet finner man på Vestlandet og i Nord-Norge.

På feltene utfører selskapet med egne folk og maskiner, kanalisering, veibygging, leplanting m.m. før salg av parseller til bureising finner sted. Aktiviteten søkes avpasset etter interessen for bureising og de midler som står til rådighet. Det norske jord- og myrselskap blir i denne sammenheng betraktet som et bureisingslag og får etter søknad,

tilskott til finansiering av tiltakene. De tekniske planene utarbeides i prinsippet av herreds- og fylkesagronom. Disse har også ansvar for godkjenning av det utførte arbeid for utbetaling av tilskottene skjer. For tiden har selskapet forberedelse for bureising gående bl.a. på Smølafeltene og på Sundøy i Leirfjord.

I selskapet har en merket økende interesse for bureising i løpet av de aller siste årene. For tiden er det 7—8 nye bruk under oppbygging på jord solgt fra selskapet. For landet som helhet godkjennes det årlig 10—12 nye bureisingsbruk.

1. Ved salg av bureisingsjord er fremgangsmåten vanligvis at den interesserte kjøper sammen med en av selskapets funksjonærer, foretar befarings på de aktuelle feltene.
2. Finner kjøper forholdene attraktive, tas det kontakt med herredsagronomen i kommunen der bureisingen skal finne sted. Herredsagronomen evt. fylkesagronom vil sammen med selskapets funksjonær være behjelpelig med å sette opp en søknad til departementet om forhåndsgodkjenning av bruket og søkeren. En bør merke seg at departementet bl.a. ønsker å vurdere om det økonomiske grunnlaget for bureising er til stede. Det må derfor fremkomme opplysninger om søkerens økonomiske situasjon og den planlagte driftsform.
3. Kjøperen søker skriftlig om kjøp av jord fra selskapet. Søknaden behandles av selskapets styre. Da man i selskapet delvis er interessert i de samme opplysninger som landbruksdepartementet, vedlegges en kopi av søknaden til landbruksdepartementet.
4. Når forhåndsgodkjenning fra departementet og svar på søknaden om kjøp av bureisingsjord foreligger, kan kjøpekontrakt opprettes.
5. Selger sørger for skylddeling av bureisingsparsellen.
6. Skjøte utstedes når betaling har funnet sted. Betalingsmåten har hittil vanligvis vært at 10 % av salgssummen betales kontant. På restbe-

løpet har det til selskapet vært utstedt en pantobligasjon med 12½ års betalingsfrist. Obligasjonen har vært avdragsfri de første 5 år, renten regulerbar. Andre betalingsmåter kan være mer hensiktsmessige.

7. Bureiseren kan nå, etter pkt. 6 i avsnitt b i bureisingsreglene fra landbruksdepartementet, med hjelp fra landbruksdepartementets funksjonærer iverksette planleggingen. Og søknad om bureisingsstøtte sammen med de nødvendige vedlegg kan sendes departementet.
8. Da selskapet er interessert i å følge utviklingen for bureiseren, ønsker man også kopier av ovenfornevnte søknad med vedlegg. En må være forberedt på at det ofte går 2 år fra man søker om bureising og kjøp av jord inntil alt er klart til å sette spaden i jorda. Under den videre oppbyggingen av bruket kan selskapet på vanlig entreprise bistå bureiseren direkte ved jorddyrking, tomtegraving osv. Dette kan gjøres etter at det er inngått kontrakt mellom partene. Som sikkerhet for betaling krever selskapet bankgaranti. Denne skal være selskapet i hende før arbeidet iverksettes.

Bureiseren.

Mange tok til med bureising i mangel på andre alternativ. Herved ble det mulig å stifte eget hjem, og samtidig få et sted hvor de kunne frembringe produkter både for eget bruk og salg. Tidlig i vårt århundre var det likevel en utbredt oppfatning at ved siden av bureisingsbruket skulle man ha annet inntektsgivende arbeid.

Under marsjen ble mange grepet av yrket og ble bureisere på linje med de som fra første stund tok fatt med det for øyet at dette var deres livsoppgave. Generasjonen som startet opp i 20- og 30-årene fikk erfare at de hadde gitt seg i kast med en stor oppgave. Hjelpemidlene var få og enkle, for de fleste var det hakke, spett og spade. Hest var det de færreste som hadde råd til. Målet, et bruk hvor en kunne livnære seg, ble først nådd etter mange og tunge tak.

Bureisingsbruket Myrheim i Bjørndalen, Nærøy, Nord-Trøndelag.

Foto: Widerøe 1959.

Det å bryte 30—40 dekar steinfull jord var et betydelig mannsverk. På de fleste kom slitet til å sette varige spor.

Samtidig med at slitasjeskader og alder tok til å melde seg, skulle de oppleve tider da store arealer åkerland ble offer for «utviklingen». Gammel kulturjord ble lagt brakk og mange bruk nedlagt. Tidligere tiders landbrukspolitik ble trukket i tvil. Også blant bureiserne fulgte noen tidens strøm, mens andre holdt fram med sitt.

Om ikke alltid utbyttet ble så stort i kroner og ører, fant mange tilfredsstillelse i å leve et liv i nær kontakt med naturen. De hadde satt sin arbeidskraft inn i et yrke hvor en får se resultatene av dagens og årenes arbeid. Dette har for mange gitt glede og inspirasjon til fortsatt innsats. Flere har gitt uttrykk for at det er en særlig stor opplevelse å se bugnende åker og eng vokse frem der det før var myr, stubber og stein. Vissheten om at det var skapt noe av varig verdi, var den beste belønning.

Som et resultat av bl.a. den oppmerksomhet som har vært rettet mot vår klodes ernærings situasjon og vårt lands selvforsyningsgrad, er igjen interessen for norsk jordbruk stigende. Et av de mange utslag dette har medført er et markert oppsving også i interessen for bureising. Det er overveiende unge og velkvalifiserte mennesker som melder sin interesse. Et problem for mange er å finne steder hvor kreftene kan prøves.

Kravene til dagens bureiser er fortsatt store. Moderne teknikk reduserer i vesentlig grad det kroppslige slitet, men fordrer god planlegging og ledelse av arbeidet. Særlig dyrkingsarbeidet kan gjennomføres langt hurtigere nå enn tidligere, og grunnlaget legges for den inntektsgivende produksjon på bruket. Selv om rammen for låne- og tilskottsordningene nok til tider kan virke trange, ser en fra praksis nye eksempler på at drømmen om eget selvbygd bruk kan realiseres.

Overslag over kostnader og finansiering ved etablering som bureiser.

Forutsetninger:

Basert på prisforhold og regler for tilskott januar 1978. Det forutsettes kjøpt 200 dekar dyrkingsjord av Det norske jord- og myrselskap. Jorda er middels lett å dyrke. Redskap kjøpes brukt og buskap innkjøpes som drektige kviger. I en oppbyggingsperiode på 5 år forsørger brureiserens kone, barn og mann. Mannen setter inn hele sin arbeidsinnsats på bruket.

Kostnader:

Kjøp av 200 dekar jord á kr. 200,—	kr. 40.000,—
Våningshus	» 200.000,—
Driftsbygning for 15 melkekyr + ungdyr	» 600.000,—
Dyrking av jord: 150 da á kr. 2.500,—	» 375.000,—
Maskiner:	
Traktor, tilhenger, fôrhøster, plog, harver, såmaskin etc.	» 125.000,—
Buskap: 15 kviger á kr. 6.000,—	» 90.000,—
Sum kostnader	kr. 1.430.000,—

Finansiering:

Nydyrkingstilskott, 150 da á kr. 2.300	kr. 345.000,—
Bureisingstilskott	» 50.000,—
Nedskrivningstilskott (varierer avhengig av landsdelen)	» 160.000,—
Tilskott til bygging av silo, eventuelt høytørke	» 12.000,—
Sum tilskott	kr. 567.000,—

Differanse sum kostnader — tilskott finansieres ved egne midler,

lån og egeninnsats	kr. 863.000,—
Egeninnsats: 60.000,— kr. x 5	kr. 300.000,—
Egenkapital: 75.000,— kr.	» 75.000,—
Lånebehov:	kr. 488.000,—

Beregnet årsresultat:

Dekningsbidrag: 15 kyr á kr. 5.750,—	kr. 86.250,—
Faste kostnader	
Renter: 8 % av 488.000,— =	kr. 19.500,—
2	
Avdrag: 30 års avdragstid 488.000,— =	kr. 16.300,—
30	» 35.800,—
Disponibel årsinntekt når utbygging er gjennomført	kr. 50.450,—

De forskjellige data bygger på innhentede oppgaver og egne vurderinger.

Oversikt over stillingen på feltene pr. 31. desember 1976

Felter	Kommune	Kjøpt år	Areal i alt dekar	I alt dekar	Solgt		Borleid dekar	Ledig areal i alt dekar
					Antall	Tilleggsjord m.v. dekar		
Eldre felter hvor selskapets arbeid helt eller i alt vesentlig er avsluttet. I alt 46 felter i 33 kommuner.								
Tøråslia og Formoteigen	Trysil	1912/62	108,015	107,619	440	—	—	396
Rysjølia	Trysil	1942/52	8,530	4,652	5	2,725	—	3,878
Grønåsen og Gjetsjøberget	Trysil	1936/37	6,132	5,063	13	15	—	1,069
Bergdal	Selje	1936	8,470	5,094	16	1,380	—	3,376
Stavik, Hatle, Skjelbrei, Asheim	Fræna	1941	861	287	1	—	—	574
Elnes—Kroknes	Fræna	1935/66	3,936	3,757	8	2,080	—	179
Haugland	Fræna	1965/66	388	300	—	300	—	88
Gådalen	Aukra	1936	3,400	2,856	9	672	—	544
Aspås—Blikås	Eide	1937	630	412	2	—	—	218
Smølafeltene	Gjemnes	1961	1,710	—	—	—	—	1,710
Børmark	Smøla	1930/36	28,314	16,793	37	650	1,000	11,521
Sørøyåsen og Lauvåsen (Nerskogen)	Afjord	1938	18,150	7,596	5	—	—	10,554
Tramyr	Rennebu	1934/39	16,827	12,446	25	410	480	4,381
Myran	Overhalla	1927/43	6,273	5,522	23	570	197	751
Justad- og Åkvikmyra (Sundøy)	Nærøy	1957	550	—	—	—	550	550
Holmstaddalen	Leirfjord	1958	3,200	42	—	42	—	3,158
Oshaugdalen	Sortland	1933	4,394	3,928	24	145	—	466
Skagmyr	Sortland	1938	1,184	—	—	—	—	1,184
Jørstad	Hadsel	1943	736	—	—	—	—	736
Middagsfjell	Bø	1938	1,155	160	—	160	—	995
Buksnes- og Forfjorddalen	Andøy	1954	3,626	—	—	—	—	3,626
Finnsæter	Andøy	1942/44	14,574	124	—	124	—	14,450
	Kvæfjord	1937	1,379	—	—	—	—	1,379
			242,434	176,651	608	9,273	2,027	65,783